

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשיירות רוחניים בתפוצות

חֶמְדָּה יָמִים

HEMDAT YAMIM

פְּרֻשֶׁת הַשְּׁבוּעַ דְּבָרִים תש"ף

למה אין פלישתים בפרשת דברים? הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

בימים אלה אנו אבלים על חורבן בית המקדש, הראשון והשני. היבט חשוב של נושא זה הוא איבוד הריבונות המדינית. ללא מדינה עצמאית שבראשה רשות מבצעת, בלשון התורה מלך, אין אפשרות לבנות את בית המקדש. כך פסק הרמב"ם: "שלוש מצות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ, למנות להם מלך שנאמר שום תשים עליך מלך, ולהכרית זרעו של עמלק שנאמר תמחה את זכר עמלק, ולבנות בית הבחירה שנאמר לשכנו תדרשו ובאת שמה" (הלכות מלכים פרק א הלכה א). מצוות מינוי המלך קודמת לשתי המצוות שבאות בעקבותיה, שהן תלויות בה (עיינו שם ה"ב). עם ישראל לא קיים את המצוות הללו למעלה מארבע מאות שנים = מזמן הכניסה לארץ בימי משה ויהושע. מדוע? התשובה היא: לא הייתה עצמאות! מה עיכב אותה? לעתים המסר החזק יותר, הוא השתיקה. הפלישתים עיכבו את הריבונות והעצמאות ולכן הם כמעט לא מופיעים בתורה (הפלישתים של ימי האבות הם לא הפלישתים בהם נעסוק במסגרת זו).

בלשון החומשים שמות עד דברים, נזכרים הפלישתים רק בספר שמות. בפעם הראשונה, בציון העובדה הכואבת, כי אי אפשר להגיע ממצרים לארץ ישראל בדרך הקצרה, דרך ארץ פלישתים: "פֶּן יִנְחַם הָעַם בְּרֵאשִׁית מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיִם" (י"ג יז). עוצמתם של הפלישתים איננה מאפשרת בזמן זה מאבק חזיתי נגדם. בפעם השנייה, בציון גבולות הארץ המובטחת (כ"ג לא). הפלישתים מופיעים שוב תוך פירוט האזורים בארץ ישראל שנתרו בידי תושביהם, ובני ישראל, בראשות יהושע, לא הורישו: "...וְהָאֶרֶץ נִשְׁאַרָה הַרְבֵּה מְאֹד לְרִשְׁתָּהּ: זֹאת הָאֶרֶץ הַנִּשְׁאַרְתָּ כֹּל גְּלִילֹת הַפְּלִשְׁתִּים וְכָל הַגִּישׁוּרִי: מִן הַשִּׁיחֹר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי מִצְרַיִם עַד גְּבוּל עֶקְרוֹן צְפוֹנָה לְפְנֵי תְּחִשְׁבַּת חֶמֶשֶׁת סָרְנֵי פְּלִשְׁתִּים הַעֲזָתִי וְהָאֲשִׁדּוּדִי הָאֲשִׁקְלוֹנִי הַגָּתִי וְהָעֶקְרוֹנִי וְהָעִזִּים" (י"ג א – ג). (על מה שקרה בתקופת השופטים נדון בשבועות הקרובים).

נשוב עתה לפרשת דברים. משה רבנו מסכם את המהלכים, שיאפשרו ליהושע בן נון להנחיל לעם ישראל את ארץ ישראל המערבית. הוא מסכם את הדרך הארוכה שהעם עשה בעבר הירדן המזרחי, בהנהגתו: המלחמות נגד עוג וסיחון, העיקוף של ארץ אדום מואב ועמון, ונתינת הנחלה לשבטי עבר הירדן. אף מילה על הפלישתים! כנראה שמה רבנו ידע והבין שהבעיה לא הולכת להיפתר בקרוב. ריבונות ישראלית והקמת מדינה מאוחדת, היא משימה שכדי להשיגה צריך הרבה סיעתא דשמיא, מנהיגות מיוחדת, כוחות נפש וכוח צבאי מצוייד ומאורגן. מדובר על דרך ארוכה, המשימה הושלמה בהדרגה רק בימי שמואל הרואה, שאול המלך ובעיקר בימי דוד המלך.

דורנו, אחרי יותר מאלפיים שנה ללא עצמאות וגלות קשה, זכה לעצמאות וריבונות על חלקים נרחבים של ארץ ישראל המערבית. חלום של דורות התגשם תוך כדי הליך מופלא של קיבוץ גלויות. חובה עצומה מוטלת על שכמינו לשמור על זה!!! התפוררות חברתית ואנרכיה ברחובות הם תהליכים מסוכנים ביותר. התדרדרות בתחום זה טבעה להיות מעריכית – אקספוננציאלית. עליה מעריכית במספר החולים בהחלט מסוכנת, אך הסכנה במלחמת אחים הרבה יותר חמורה ומדאיגה. בימים אלה רוב הציבור חש שההנהגה איננה במיטבה, אלפים יצאו לרחובות, רובם מתוך כאב אמיתי, לצערנו חלקם איבדו כל רסן ומעצור. המצב הוא מצב חירום והוא מחייב את כולנו להתאחד, לעזור זה לזה, לתמוך במי שזקוק, ולשמור מכל משמר על המתנה הטובה שקיבלנו. דווקא בימים אלה, ימי בין המצרים, נשמור על מדינתנו הנפלאה מתוך אהבה ואחדות, שהרי הנגיף איננו מבדיל בין חלקי החברה.

לע"נ הרב אשר וסרטייל ז"ל ט' בכסלו תשס"ט	לע"נ הרב ישראל רוזן זצ"ל י"ג בחשוון תשע"ח	לע"נ מרת גיטה (ד' באב) ור' אברהם קליין ז"ל, (י"ח באייר)	לע"נ ר' מאיר וגב' שרה ברכפלד ז"ל (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	לע"נ הרב שמואל ואסתר שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' י"ז בסיוון תשע"ד
לע"נ ר' אליהו כרמל ז"ל ח' באייר תשע"ו	לע"נ הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' י' באייר תשע"א	לע"נ הרב ראובן אברמן זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' ט' בתשרי תשע"ו	לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב י' בתמוז תשע"ד	לע"נ מרים שטרן ע"ה ח' באב תשע"ט

לע"נ דוד צבי טרשנסקי ז"ל בנם של יצחק ונעמי הי"ו. נלב"ע כ"ח באייר
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הלכה פסוקה

תקצירים מתוך פסקי דין - רשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל

נזק שנגרם למכשירי חשמל כתוצאה מתיקון לקוי

ארץ חמדה גזית פתח תקוה / סיון תש"פ / תיק מס' 79051

דיינים:

הרב ציון כהן, הרב דניאל לונצר, הרב רועי משיח

המקרה בקצרה:

התובעים הם רוכשי דירות, והנתבעת היא חברת בנייה. הנתבעת שלחה חשמלאי לבצע תיקונים בבתייהם של התובעים כחלק מהאחריות שלה. בסמוך לתיקון התקלקלו מכשירי חשמל בבתייהם של התובעים. בית הדין קבע בפסק דין קודם כי סביר שהנזק נגרם בעקבות תיקוני החשמל, ולכן חלה אחריות על הנתבעת. בית הדין ביקש מהנתבעים להוכיח את שיעור הנזק שנגרם להם.

פסק הדין:

על הנתבעת לשלם לתובעים 1,600 ₪ עלות תיקון המכשירים.

נימוקים בקצרה:

1. חיוב מטעם מזיק

למרות שבפועל מכשירי החשמל ניזוקו כתוצאה מהפעלת המכשירים על ידי התובעים לאחר התיקון הלקוי, עדיין האחריות לנזק היא על הנתבעת. הנתבעת שלחה חשמלאי לתקן ליקויים בדירות, והתברר שהחשמלאי גרם נזק למערכת החשמל, שהזיק למכשירי החשמל של התובעים. כאשר מדובר על בעל מקצוע שקיבל שכר על עבודתו וגרם לנזק עקיף הוא חייב מדין גרמי (שו"ע חו"מ שו, ו). זאת משום שהתובעים הניחו שהחשמלאי תיקן כראוי את התקלה, ועל סמך זה הדליקו את מכשירי החשמל בביתם ("הסתמכות").

2. קבלת אחריות לנזק

בנוסף יש לחייב את הנתבעת בנזקים למכשירי החשמל של התובעים משום שהחווה חייב אותם לתקן את מערכת החשמל, ומסתבר שבכלל זה גם אחריות לנזקים שייגרמו עקב תיקון לקוי. ראיה לכך שניתן לחייב בנזקים על פי ההסכם לפי אומדן דעת הצדדים, מצאנו בדברי הרמב"ם (מכירה יט, ה-ו) שכתב שגם כאשר מוכר התחייב לפצות את הקונה על כל נזק אין כוונתו למקרים נדירים, וכן נפסק בשולחן ערוך (חו"מ רכה, ג): "אבל אם התנה עמו שכל אונס שיוולד בקרקע זה יהיה חייב לשלם, אפילו בא עובד כוכבים וגזלה מחמת המוכר, חייב לשלם... והוא הדין לכל תנאי ממון, שאומדים דעת המתנה ואין כוללן באותו תנאי אלא דברים הידועים שבגללן היה התנאי והם שהיו בדעת המתנה בעת שהתנה".

3. האם יש לקבל את אומדן הנזק שהגישו התובעים?

התובעים התייעצו עם מומחה שקבע שלא ניתן לתקן את מכשירי החשמל, ולכן התובעים ביקשו לקבל פיצוי בשיעור שווי מכשירי החשמל שניזוקו. בית הדין ביקש וקיבל את הסכמת הצדדים להתייעץ עם מספר אנשי מקצוע העוסקים בתיקון מכשירי חשמל. לפי הבנתם, מסתבר שהשינויים במתח שרפו את הכרטיס החכם, ולכן היתה אפשרות לתקן את המכשירים בניגוד לכך, התברר לבית הדין כי המומחה שהוזמן על ידי התובעים לא עשה מאמץ לתקן את מכשירי החשמל.

4. כיצד יש לאמוד את שיעור הנזק לפי ההלכה?

שתי גישות נאמרו בשאלה כיצד יש לשלם נזק. דעת הרב שיינפלד (חוק לישראל נזיקין עמ' 194-196) שלפי ההלכה שומת הנזק היא הפער בין שווי החפץ לפני הנזק ולאחר הנזק. לעומתו הרב בלס (תחומין יג, עמ' 389) טוען שעל המזיק לשלם את עלות השבת המצב לקדמותו. במקרה של נזק לחפץ משומש יש פער גדול בין הגישות, זאת, כיוון שמחיר השוק של חפץ משומש נמוך מאד ואילו עלות התיקון שלו גבוהה. למעשה בית הדין החליט לאמץ את הגישה השנייה. במקרה זה קבע בית הדין שניתן היה לתקן את המכשירים ולכן בית הדין חייב את הנתבעת מחמת הספק בעלות המינימלית של תיקון המכשירים בסך 1600 ₪ לשני המכשירים.

למעבר לפסק הדין

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

<p>לעיין שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט</p>	<p>לעיין רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לעיין חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לעיין סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
<p>לעיין גב' לורין הופמן ז"ל לעיין הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד</p>			

ארץ אגדה

הרב מרדכי הוכמן

אם בישראל ותורת ארץ ישראל אם בישראל ותורת ארץ ישראל

במדרש תהלים (שחר טוב; בובר, ג) מובא פרוש לכתוב הידוע: "חדלו פרוזון בישראל חדלו עד שקמתי דבורה שקמתי אם בישראל" (שופטים ה, ז). ומן הפירוש אפשר לדלות הבדלי גישה בין תורת חוץ-לארץ לבין תורת ארץ-ישראל. וז"ל המדרש (בתיקוני סגנון קלים ובתוספת הסבר):

"ר' שמואל בר נחמני עלה מבבל בשביל לשאול שלשה דברים, מצא את יונתן איש הבירה אמר לו מהו פירוש הכתוב 'חדלו פרוזון בישראל חדלו' אמר לו יונתן: אלו העיירות הקטנות שחרבו בימי סיסרא, כיון שעמדה דבורה נעשו 'אימהות', ומשמעות המילה 'פרוזון' כמו שאתה אומר 'לבד מערי הפרזי הרבה מאד' (דברים ג, ה). שוב אמר לו מהו פרוש הכתוב 'לד' אלקינו הרחמים והסלחות כי מרדנו בו' (דניאל ט, ט)? לא היה לו לומר אלא 'כי שמרנו תורתו' (שהיא סיבה המצדיקה סליחה, ומדוע הזכיר מרידה)? אמר לו יונתן: יפה כתוב, בנוהג שבעולם פועל שהוא עושה עם בעל הבית באמונה, והוא נותן לו שכרו, מה טובה יש לו עליו, ואימתי מחזיק לו טובה, בשעה שאינו עושה עמו באמונה, ואינו מעכבו בשכרו כלל, לכך כתיב 'לד' אלקינו הרחמים והסלחות כי מרדנו בו'. אמר ר' שמואל בר נחמני ראית מימך שמורדין במלך, והוא מספיק להם מזונות? אמר ר' יונתן: כתוב (נחמיה ט, יח-כ) 'אף כי עשו להם עגל מסכה... ומנף לא מנעת מפייהם'... היה המן יורד להן, והיו מקריבין ממנו לפני עבודה זרה, ולא היה פוסק... הוי אומר יפה שבנביא עומד וצווח 'לד' אלקינו הרחמים והסלחות כי מרדנו בו'.

ושוב שאלו מהו שכתוב (בדברי שמעי בן גרא שקילל את דויד בעת מרד אבשלום ולאחר מכן בא לדויד לבקש מחילה): 'הנה באתי היום ראשון לכל בית יוסף' (שמואל ב יט, כא), והרי שמעי משבט בנימין ולא מיוסף. אמר לו ר' יונתן מה הייתם אומרים בביאורו בבבל, אמר לו כך אנו אומרים, כיון שבא שמעי אצל דוד, אמר לו ומה יוסף הצדיק אחיו גמלוהו רעה, והוא גמלם טובה, כך אני גמלתיך רעה, גמול עמי טובה כיוסף, אמר ליה ר' יונתן יפה אתם אומרים, [אך] שמעו דבר גדול, מהו 'הנה באתי היום ראשון לכל בית יוסף', וכל ישראל נקראו על שם יוסף, שנאמר 'אולי יחנן ד' אלקי צבאות שארית יוסף' (עמוס ה, טו), אמר לו שמעי לדוד כל ישראל גמולך רעה, ואני יותר מכלם, וכל ישראל יושבין ומקוין מה חסד אתה עושה עמי, אם קבלת אותי, כל ישראל באין ומשלימין עמך, הוי אומר שזו משמעות 'הנה באתי היום ראשון לכל בית יוסף'..."

ר' שמואל בר נחמני ידוע בתלמוד כתלמיד מובהק של רבי יונתן שהיה חי בארץ ישראל. והמדרש מספר שר' שמואל נולד בבבל, אך שלוש שאלות בפרשנות המקרא הטרידו אותו, והוא עלה לארץ ישראל כדי למצוא להן הסבר. הוא הניח שהפרשנות הארץ ישראלית קרובה יותר למשמעות הכתוב, וכדי להתחבר אליה מבחינה נפשית יש לעלות לארץ ישראל. רבו, רבי יונתן, מכונה בכמה מקומות 'איש הבירה'. במשנה נקרא כך מי שפיקד על כל ענייני בית המקדש שנקרא בירה (תפארת ישראל ערלה פ"ב מ"ב). ואמנם רבי יונתן שהיה אמורא חי שנים רבות לאחר חורבן המקדש, ויתכן שנתכנה כך משום ששלט במכמני התורה כפי שהיה 'איש הבירה' שולט בכל המקומות שהיו תחת מרותו במקדש, ואולי נתכנה כך גם משום שמחשבותיו ודיבוריו היו על העת שייבנה כבר המקדש (הבירה). ובענין זה נרחיב לקמן.

אם בישראל

ר' שמואל התקשה בביאור הכתוב "חדלו פרוזון בישראל חדלו עד שקמתי דבורה שקמתי אם בישראל". ויתכן שר' שמואל סבר שדבורה מתייחסת לדבר שאינו קשור למלחמה שהיא קראה לצאת אליה, אלא לעצם הופעתה הנבואית. ויתכן שיש לפרש 'פרוזון' בדומה לכתוב "והנער שמואל משרת את ד' לפני עלי ודבר ד' הנה יקר בזמנים ההם אין חזון נפרץ" (שמואל א ג, א). וביאר שם מלבי"ם: "שהשפע מהמחזה האלקית לא מצאה פרוץ לשטוף ולהגיר שפע מימי הקדש, עת מצאה פרוץ קטן שהוא שמואל שהיה מוכן אל השפע". השרשים פרוץ ופר"ז דומים ובעלי משמעות דומה, ואפשר לפרש ש'פרוזון' הוא 'פרץ קטן' שיקבל את הנבואה, ודבורה אומרת שבתקופה שקדמה לה חדלו הנביאים (פרוזון), והשינוי חל בעת שהיא קמה לנביאה. ובהמשך לכך היא משתבחת בעצמה שהיא קמה לנביאה משפיעה. ומשמעות 'אם בישראל' דומה לכינוי שמכנה יואש מלך ישראל את אלישע הנביא "אבי אבי רַקב ישראל ופרשיו" (מלכים ב יג, יד). ואלישע מכונה שם 'אבי' משום שהיה נביא שהשפיע בישראל, ואף דבורה היתה נביאה שהשפיעה בעם ישראל ולכן ראוי לכנותה 'אם בישראל'.

מאידך, ר' יונתן שחי בארץ ישראל נקט בגישה שיש להשתדל ולבאר את התנ"ך ככל האפשר בצמידות למילים כפי שהן מוזכרות בתנ"ך במקומות אחרים, ולכן את המילה 'פרוזון' יש לפרש מהשורש פרוץ וכפי שהוא מופיע בתנ"ך ביחס למקומות יישוב ולא בענייני נבואה. ולפיכך משמעות המילה 'פרוזון' היא עיר קטנה שברך כלל אינה מוקפת חומה, וכפי שמוזכר בכתוב "כל אלה ערים בצורת חומה גבהה דלתים וגבירי לבד מערי הפרזי הרבה מאד" (דברים ג, ה). בזמן סיסרא הערים האלו חדלו להתקיים בישראל משום שהן נפגעו מהפשיטות של הגדודים שלו, אך לאחר שדבורה התנבאה וקראה לצאת למלחמה ובני ישראל נלחמו וניצחו את סיסרא וצבאו הן חזרו להתקיים. ור' יונתן מבאר שבהמשך הכתוב דבורה מוסיפה שהערים האלו אף התפתחו והפכו ל'אימהות'.

לשיטתו יש לבאר את צמד המילים 'אם בישראל' באופן שהוא מוזכר במקום אחר בתנ"ך. כאשר יואב צר על העיר שבה הסתתר שבע בן בכרי אמרה לו האשה החכמה "...אתה מבקש להמית עיר ואם בישראל למה תבלע נחלת ד'?" (שמואל ב כ, יט), וביאר שם במצודות ש'אם בישראל' היא "עיר גדולה אשר קטנות סביב לה וניזונות ממנה". ודבורה משתבחת שמאז הנצחון על ברק, חזרו בני ישראל לגור בערי הפרזות, והערים הפכו לערים גדולות שיש להן כפרים שמסופחים אליהן, והיינו שהערים האלו הפכו ל'אימהות'. יתכן גם לומר, שלדעת רבי יונתן שחי בארץ ישראל, התפתחות היישוב היהודי בארץ ישראל חשובה יותר מאשר

הופעת נביאים משפיעים, משום שהיא שלב בסיסי וראשוני בתקומת עם ישראל, ולכן מן הסתם לכך כוונת דבורה הנביאה, ולא להופעת נביאים במדרגה גבוהה של נביאים משפיעים.

כי מרדנו בו

שאלתו השניה של ר' שמואל היא שאלה אמונית. בתורה משמע שסליחה מתקבלת לאחר תפילה או בשילוב של תפילה והצגת זכויות. כמו בתפילת אברהם על סדום שבמהלכה חיפש אברהם זכויות של צדיקים כדי שישלחו לכולם בעבורם, וכמו בתפילות שמואל מתפלל על ישראל ובהן הוא מזכיר את הזכויות של האבות הקדושים כדי שכשכר על אותן זכויות ישלחו לבניהם. הכתוב 'לד' אלקינו הרחמים והסלחות כי מרדנו בו' מופיע כחלק מתפילת דניאל לד' שישלח לישראל, ולכן ר' שמואל מפרש גם את הכתוב הזה כבקשת סליחה, והוא אינו מבין מדוע לא מוזכרות בו זכויות המצדיקות לסליחה, אלא אדרבא עוון של מרידה ור' יונתן ביאר לו שבתוך תפילה משולבים דברי שבח לד', והכתוב הזה משבח את ד' שסולח לנו ומשפיע לנו שפע למרות שמרדנו בו. והמילה "כיי" מופיעה במשמעות של "אף כיי" (= אפילו). אך ר' שמואל התקשה לקבל הסבר זה ושאל "ראית מימך שמורדין במלך, והוא מספיק להם מזונות?!". ר' שמואל בא מבבל והכיר את המציאות שבחוץ לארץ שבה מלכי הגויים הם אכזריים, ומי שמרד בהם וודאי שאינם מספקים לו מזונות. והוא הניח שיש לדמות את סדרי ההנהגה של הקב"ה לסדרי המלוכות שהכיר. אולם ר' יונתן ביאר לו שהקב"ה נוהג בחסד שכזה ואפילו שאין מלכי הגויים נוהגים בו. וכן מצאנו בתפילת הלויים המוזכרת בספר נחמיה, שבתוך תפילתם הם משבחים את ד' שלמרות שבני ישראל מרדו בו ועשו את העגל, ד' המשיך להוריד להם את המן. וניתן לומר שהיהודים שחיו בחוץ לארץ שם 'דינא דמלכותא דינא', דימו את הנהגות ד' להנהגות מלכי הגויים שאותם הם הכירו. ומאידך, ר' יונתן והיהודים שחיו בארץ ישראל תחת שלטון כובש שאותו הם שנואו, לא טעו לדמות את הנהגות ד' להנהגות מלכי הגויים.

שיטת חוץ לארץ ב'ראשון לכל בית יוסף'

שאלתו השלישית והאחרונה היתה בענין הכתוב "והינה באתי היום ראשון לכל בית יוסף". שמעי בן גרא היה משבט בנימין, ותמוה מדוע הוא מתאר את עצמו בתור 'ראשון לכל בית יוסף'. בבבל הסבירו שהמילים האלו הן תואר שמציע שמעי לדויד. אחי יוסף שהם רוב בני ישראל ייצגו את 'שיטת הגמול', יוסף הביא את דיבתם 'רעה' אל אביהם והם גמלו לו על כך 'רעה' ומכרוהו למצרים. לאחר מכן כשנאלצו לרדת למצרים הם חששו שלאחר מות אביהם יגיע זמנו של יוסף לגמול להם 'רעה' על ה'רעה' שעשו לו: "ויקרא אחי יוסף כי מת אביהם ויאמר לו ישטמנו יוסף והשב ישיב לנו את כל הרעה אשר גמלנו אותו". אולם יוסף הצדיק נהג באופן אחר "ויאמר אלהם יוסף אל תיראו כי התחת אלקים אני: ואתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטובה למען עשה כיום הזה להחית עם רב: ועתה אל תיראו אנכי אכלל אתכם ואת טפכם...". כלומר, יוסף שובר את מעגל 'שיטת הגמול', ואומר שבדיעבד יש לראות את המעשים הרעים שעשו בני האדם בתור מעשים שנעשו על ידי הקב"ה, ולכן אין להעניש עליהם. כלומר, את שיטת אחי יוסף שהם רוב בני ישראל וניתן לכנותם 'בית ישראל', ניתן לכנות בשם 'שיטת הגמול', ואילו את שיטת יוסף וממשיכי דרכו שמוחלים על הרעה שנעשתה להם ניתן לכנות שיטת 'בית יוסף'. ולאור הסבר זה פירשו בבבל ששמעי בן גרא נקט בשיטת 'בית ישראל', הוא גמל רעה לדויד וזרק עליו אבנים וקילל אותו משום שנראה לו שדויד עשה רעה לבית שאול ומלך תחתיו. ושמעי מציע לדויד לשבור את המעגל הזה, ושדויד יהיה ראשון לעבור לשיטת 'בית יוסף' ולמחול לו.

שיטת ארץ ישראל ב'ראשון לכל בית יוסף'

ר' יונתן שיבח את החכמה שבאופן הבנת בני בבל את הכתוב, אך הציע "שמעו דבר גדול". בדרך כלל 'בית יוסף' הוא כינוי לשבט אפרים ומנשה, ולאחר התפלגות ממלכת ישראל זהו כינוי לכלל השבטים שבממלכת אפרים, אך פעמים שזהו כינוי לכלל ישראל וכמו שמצאנו במזמור שחיבר אסף בימי דויד (תהלים עז, טז): "באלת ברורע עמך בני יעקב ויוסף סלה". ואמרו על כך בתלמוד (סנהדרין יט, ב): "יעקב ילד ויוסף כילכל, לפיכך נקראו על שמו". ונראה שאסף הזכיר את העובדה שיוסף כלכל את האחים כדי להרבות בזכויות ישראל, שיוסף הטיב להם וכלכל אותם למרות שגמלו אותו רעה, וכל ישראל למדים ממנו. אסף נוהג באופן דומה במזמור נוסף (תהלים פ):

"למנצח אל ששנים עדות לאסף מזמור: רעה ישראל האזינה נהג בצאן יוסף ישב הפרובים הופיעה: לפני אפרים ובנימין

ומנשה עוררה את גבורתך ולכה לישענתה לנו: ... ד' אלקים צבאות עד מתי עשנת בתפלת עמך: ..."

ברור מן המזמור שאסף מתפלל לישועה כללית של כלל ישראל, אך הוא מכנה אותם כאן בשם "יוסף", וכן בשם "אפרים ובנימין ומנשה". כינויים אלו מתאימים להופעה נחותה יותר של עם ישראל, הופעה שאינה בתפארת רוחנית אלא הופעה גשמית של צבא ונצחונות צבאיים. אך ד' מתגלה גם באופן הזה, ולכן ד' נקרא במזמור הזה ארבע פעמים בשם "אלקים צבאות", וברור שההתגלות של ד' בתוך עם ישראל מתגלה באופן מלא כאשר הצבא של ד' מלא וכל השבטים קיימים בו, ולכן הכינויים "יוסף", וכן "אפרים ובנימין ומנשה" מתייחסים לכל עם ישראל.

לדעת ר' יונתן כך יש לפרש גם את הכתוב בעמוס "אולי יחנן ד' אלקי צבאות שארית יוסף", רבים מן המפרשים ביארו שהכינוי "שארית יוסף" מתייחס לממלכת אפרים שהמלך שלה היה מצאצאי יוסף. אך לדעת רבי יונתן כיוון שמוזכר בכתוב "אלקי צבאות" ברור שהכינוי "שארית יוסף" מתייחס לכלל ישראל, והם נקראים על שם יוסף. ור' יונתן מעדיף להזכיר את הכתוב הזה שבנבואת עמוס משום שיש בו בקשה שמופנית כלפי ד' לחון את כלל ישראל המכונים 'יוסף', ובקשה דומה היפנה אז שמעי לדויד לחון את כלל ישראל שנקראו על שם יוסף. האופן שבו ינהג דויד בנציג הראשון של כלל ישראל שפנה אליו בבקשת סליחה, ישפיע גם על האחרים האם לחזור ולחבור לדויד, או להתרחק ממנו.

האופי הכללי של שיטת ארץ ישראל

ר' יונתן לא הגדיר את הפירוש שלו כיפירוש אחרי אלא כידבר גדול, הוא הסכים עם הפירוש שפירשו בחוץ לארץ על מעלתו הגדולה של יוסף שלא נהג במידת הגמול והוא הגדיר אותו כ'יפה'. אך ביחס לפירוש שלו זהו פירוש 'קטן'. בחוץ לארץ פירשו את הביטוי 'ראשון לכל בית יוסף' כמתייחס למתח שבין דויד לשמעאי, וזהו פירוש 'פרטני' שמתייחס ל'פרטי'. שמעי בן גרא היה במצוקה, והוא ביקש מדויד מחילה, ולשם כך הזכיר שמעי את 'יוסף'. מאידך בארץ ישראל פירשו את הביטוי 'ראשון לכל בית יוסף' כמתייחס למצוקה שכלל ישראל היה נתון אז באותה שעה, האם לחזור ולהיות תחת מלכות דויד, או להמשיך בנתק בינם ולמצוא מישהו אחר שינהיג אותם.

וכך היה גם בענין השאלה השניה, בבבל הכירו את הנהגת המלכים, וברור שמלך גוי לא יפרנס את מי שמרדו בו. והם הניחו שהמלכות שבשמים פועלת בדומה למלכות שבארץ (כמבואר במסכת ברכות [דף נח, א] "דמלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא"). לאור זאת הם הבינו שהאמור בנחמיה 'ימנך לא מנעת מפיכם', מתייחס לרוב הימים שהיו ישראל במדבר, אך לא ביום שעשו את העגל עצמו ומרדו בד'. ובא ר' יונתן וביאר לו שיש להבין את הכתוב כפשוטו, וד' לא מנע את המן מישראל גם ביום שעבדו לעגל. ועל כך משבח שם הכתוב את ד'. זו הבנה 'גדולה' יותר בחסד של ד', והבנה זו ניתנת להסכים עימה כאשר חיים

בארץ ישראל וכן מצאנו שידוע היה בין הגויים "כי מלכי בית ישראל כי מלכי חסד הם" (מלכים א כ, לא). ולכן עלה ר' שמואל לארץ ישראל כדי לשמוע את ההבנה הזו מרבי יונתן וכדי להפנים אותה בקרבו.

וכך הוא גם בענין הפירוש של 'פרזון' ושל 'אם בישראל'. נראה שלפי הבנת חוץ לארץ 'פרזון' הוא כינוי ל'נבואה' שחדלה, ודבורה מציינת שמצב זה השתנה כאשר היא קמה ל'נביאה משפיעה' ('אם בישראל'). אמנם זו הבנה 'קטנה' ולפיה דבורה מייחדת את הכתוב הזה כולו אליה באופן פרטי. לפי הבנת תורת ארץ ישראל, דבורה הזכירה אמנם את עצמה במפורש באמצעו של הכתוב, אך יש להבין את תחילת הכתוב וכן את סופו כמתייחסים **לכלל ישראל**. ולכן 'פרזון' שבתחילת הכתוב מתייחס לערים הפרוזות שחדלו להתקיים מפחד גדודי סיסרא. ואת סופו של הכתוב יש לייחס גם כן לכלל ישראל, ולבאר שבעת שחל מהפך של גאולה הוא צריך להתבטא לא רק בשיקום וחזרה למצב הקודם, אלא בגידול ושיפור של המצב הקודם. ולאחר הניצחון על סיסרא הערים הפרוזות התפתחו ונהיו לערים ראשיות שיש להם כפרים סמוכים (אמהות בישראל).
בסיכום המאמר נמצאו למדים שתורת ארץ ישראל מפרשת את הכתובים במבט כלל ישראלי ובאופן שמגדיל את חסדי ד' עימנו.

¹ ובדומה מצאנו שהכתוב בירמיהו (טו, ח): "על אם בחור שֶׁדָּד בְּצִהְרִים" התפרש ברש"י "על אם - על ירושלים שהיתה עיר ואם בישראל".

לע"נ אמו"ר רחל בת ר' בנימין בונים ע"ה

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ג)

Montevideo, Uruguay

מונטוידאו, אורוגואי

תמוז תשנ"ד

מחיצה לאשה האומרת קדיש בבית-הכנסת

שאלה

לפני מספר שבועות נפטר השמש של בית כנסת. בתו היחידה בקשה לומר קדיש והיא באה יום יום לבית הכנסת. בית הכנסת בו אנו מתפללים בימות החול הוא בית מדרש קטן ללא עזרת נשים מיוחדת. גברת זו יושבת מחוץ לבית כנסת, ליד פתח הכניסה, בשלב זה ללא מחיצה. האם יש צורך במחיצה אם האשה יושבת מחוץ לבית כנסת? יש לציין שפני הציבור אינם כלפי הפתח היכן שיושבת האשה.

תשובה

יש מקום להתיר לבת לומר קדיש על אביה¹ בפתח בית-הכנסת², במקום שאין עזרת-נשים.

¹ עיין שו"ת "במראה הבזק" (ח"א עמ' 28, תשובה ד).

² עיין "משנה ברורה" (סי' נה ס"ק נ, נא, נב). מדבריו יוצא שעדיף לעמוד בפתח בית-הכנסת, ששם היא בוודאי מצטרפת לאמירת קדיש.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה של:

נתנאל בן שרה זהבה בנימין בן שולמית יפה בת רחל יענטע אסתר מיכל בת גיטל	ניר רפאל בן רחל ברכה אלישע יוסף בן אורית אסתר בת רחל מאירה בת אסתר יהודית שרה בת רחל	נתנאל אילן בן שיינא ציפורה ויקי ויקטוריה בת דייזי רבקה רינה בת גרונה נתנה שרה בת פנינה
--	--	---

בתוך שאר חולי עם ישראל